

Avsporing om foreldrefremmedgjøring



Anja Bredal

forsker ved NOVA, OsloMet

Debatten om foreldrefremmedgjøring er en avsporing hvis vi ikke først diskuterer begrepene foreldrekonflikt og høykonflikt. Og vi må skille mellom konfliktfylte og voldelige foreldrerelasjoner.



Anja Bredal. Foto: OsloMet

I et forskningsprosjekt om kvinners erfaring med vold fra en mannlig partner finner vi flere eksempler på mødre som har blitt beskyldt for foreldrefremmedgjøring. Felles for disse kvinnene er at de har levd med systematisk psykisk eller fysisk vold fra barnas far, og at faren dermed har utsatt barna for vold – i barne- og strafferettslig forstand. Vi vet mye om hvor skadelig dette er.

Mange av kvinnene har opplevd fortsatt vold etter samlivsbrudd. Eksmannen fortsetter å kontrollere, plage og skade kvinnen og barna, blant annet ved å mobilisere retts- og hjelpeapparatet. Han melder henne til barnevernet, og han går til sak om omsorgen for barna. En helt sentral strategi er å framstille henne som en psykisk ustabil, dårlig mor som bare er ute etter å skape konflikt. Lykkes han i å etablere foreldrekonflikt som en forståelse hos hjelperne og domstolen, har han systemet på sin side. Som en kvinne sa det:

«Å gud, jeg er så lei av å høre det ordet. Det er gang, på gang, på gang (...) alle rapporter om foreldrekonflikt og hvordan det går ut over barna. Akkurat som om vi er to personer som er likestilt, som står og kaster snøball på hverandre.»

Flere av kvinnene har blitt rådet av sin advokat til å tie om volden

Flere av kvinnene har blitt rådet av sin advokat til å tie om volden – fordi det vil bli oppfattet som forsøk på sverting av far og «konflikt drivende». Noen har av samme grunn blitt advart mot å anmelde forholdet. Eller de har anmeldt og ikke blitt trodd når politiet får vite at det er en pågående omsorgstvist i rettssystemet. Også i barneverntjenesten kan disse mødre bli møtt med en konfliktforståelse, der saksbehandlerne ikke vil forholde seg til det hun forteller om vold (Bredal & Stefansen, 2022). Det anses som en påstand i en foreldrekonflikt, som barneverntjenesten ikke skal «la seg bruke» i. I stedet pålegges foreldrene å gå på kurs i familievern. Der må kvinnen sitte sammen med voldsutøveren hun endelig klarte å bryte med, for å lære å samarbeide om barna. Og voldsutøveren får nok en arena å fortsette krenkelsene og kontrollen på.

Viktig avgrensning



Eivind Meland viser til fem hovedkriterier for å definere et relasjonsproblem som foreldrefremmedgjøring (FF). Han fremhever særlig det tredje kriteriet, som er at «forelderen ikke har utsatt barnet for vold, misbruk eller grov omsorgssvikt». «Barn som vegrer seg for samvær med foreldre som representerer slike skadelige omsorgsbetingelser, skal ikke karakteriseres som utsatt for FF», sier han. Dette er et svært viktig bidrag til å avgrense bruken av foreldrefremmedgjøring. Da er det helt avgjørende at definisjonen av vold mot barn er i tråd med straffeloven, ved at det å være vitne til / leve med vold mot omsorgsperson er inkludert.

Dagens måte å bruke «foreldrefremmedgjøring» på synes ikke å ha med dette elementet. Snarere brukes begrepet til å diskvalifisere foreldre som forteller om vold. Det er en sentral ingrediens i å etablere en konfliktforståelse der det egentlig trengs en voldsforståelse.

Les andre innlegg i debatten om begrepet foreldrefremmedgjøring.

Forskning som ble presentert på The European Conference on Domestic Violence på Island i september, viser at bruken av «parental alienation» er økende på internasjonal basis, og at det ofte anvendes for å bringe voldsutsatte mødre til taushet i rettslige prosesser (se bl.a. prosjektet Parental alienation and domestic violence. International partnership for innovative strategies, ledet av Simon Lapierre.

Problematiske begrep

Som også FNs spesialrapportør (Alsalem, 2023) har vist, finner forskerne at ideen om foreldrefremmedgjøring ofte formidles gjennom andre tilsynelatende nøytrale begrep, hvorav høykonflikt og foreldrekonflikt er særlig aktuelle i en norsk sammenheng.

Høykonflikt er i ferd med å bli et helt vanlig begrep i barnevern, familievern og i domstolene.

Høykonflikt er i ferd med å bli et helt vanlig begrep i barnevern, familievern og i domstolene. Også i den pågående debatten om foreldrefremmedgjøring snakkes det om konflikt, uten at det framgår hva slags relasjon det er tale om. Har det vært langvarig vold før samlivsbruddet, er det ren tilsøring å kalle relasjonen en konflikt. Det er overraskende at familieterapeutene ikke tydeliggjør dette skillet.

Noen foreldre håndterer samlivsbrudd svært dårlig. De glemmer barnas beste i sin iver etter å ramme den andre, enten det er av økonomiske, emosjonelle eller andre grunner. Forsøk på å få barna til å ta avstand fra den andre kan være en del av slike fæle konflikter, og det er viktig å finne gode ord for slik atferd. Det som er helt avgjørende, er imidlertid at hjelpe- og rettsapparatet skiller mellom foreldrekonflikt og vold i nære relasjoner. Hvis ikke er høykonflikt et langt mer problematisk begrep enn foreldrefremmedgjøring.

Merknad: Ingen oppgitte interessekonflikter.

Referanser

Alsalem, R. (2023). Custody, violence against women and violence against children - Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences. <https://>

www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5336-custody-violence-against-women-and-violence-against-children. https://doi.org/10.1163/2210-7975_hrd-3003-2015001

Bredal, A. & Stefansen, K. (2022). Vold eller foreldrekonflikt? Voldsutsatte mødres erfaringer med barneverntjenesten etter samlivsbrudd. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(2 - 3), 130–147.

